

Asuttavuuden käsikirja

Saaristoyhteisöjen elinkelpoisuuden arviointityökalu

Christian Pleijel, Cecilia Lundberg & Pia Prost

Åbo Akademin Saaristoinstituutti

Asuttavuuden käsikirja
Saaristoyhteisöjen elinkelpoisuuden arviointityökalu

Christian Pleijel, Cecilia Lundberg & Pia Prost
2022

Aineisto on joko kokonaan tai osittain maksutonta (Creative Commons -lisenssi) ja kaikkien siitä kiinnostuneiden käytettävissä. Åbo Akademin Saaristoinstituutin ”Asuttavuuden käsikirja – Saaristoyhteisöjen elinkelpoisuuden arviointityökalu” on lisensoitu lisenssillä CC BY-NC-ND 4.0

Alkusanat

Saaret ovat uhanalaisia yhteisöjä. Kymmenen viime vuoden aikana monista pienistä Euroopan saarista on lähtenyt kaksi kertaa enemmän asukkaita kuin niille on tullut. Mikä niitä vaivaa?

Eivätkö ne ole asuttavia? Ehkä elinkustannukset ovat liian korkeat? Ehkä ihmisiä on liikaa lyhyen aikaa vuodesta ja liian vähän muina aikoina? Ehkä niiden koetaan olevan liian kaukana? Ehkä ilmastonmuutos vaikuttaa uhkaavammalta, kun asuu merellä? Ehkäpä hallinto on huonoa eikä siinä ymmärretä saarten edellytyksiä?

On aika taistella.

Tätä varten saarten asukkaat ovat kehittäneet saarten asukkaille asuttavuusanalyysityökalun, joka on tarkoitettu saarten asukkaiden käyttöön. Asuttavuusanalyysityökalulla selvitetään, mikä tekee saaresta houkuttelevan asuinpaikan ja mikä ei. Siinä itse saarelaiset tekevät valtaosan tutkimuksesta ja antavat neuvontaa. Kansalaistieteen ja avoimen menetelmän avulla toteutetaan avoin, kokonaisvaltainen ja rehellinen prosessi, jonka tulos on omalle saariyhteisölle silmiä avaavaa.

Tämän työkalun tarkoituksena on näyttää, mikä omassa saarella on upeaa ja mikä ei. Sitä tarkastellaan indikaattorikohtaisesti, ja selvitetään, onko tuo tekijä turvallisuus ja osallisuus. Onko se ystävällisyys ja yhteistyö? Onko se monipuolinen liiketoimintaekosysteemi ja paikallistalouden piilevät varat? Onko se huhtikuun valo pilvettömän sinisen meren yllä?

Omasta brändistä on tehtävä tunnettu asuinpaikkana eikä vain käyntipaikkana. Oma yhteisö on houkutteleva, ja se on saatettava useampien mukavien ihmisten tietoon.

Kysymykset ovat samat kuin aina, mutta samoihin vastauksiin ei pidä tyytyä. Autetaan toisiamme löytämään uusia.

Christian Pleijel
Kökar, kesäkuu 2022

Asuttavuuden käsitteen alullepanija

Johdanto

Euroopan kiehtovat pienet saaret

Euroopassa on noin 2 400 pientä, asuttua saarta, joihin ei ole siltaa. Jotkut ovat kaukana merellä ja toiset rannikolla. Jotkut ovat keskellä järveä ja jotkut kuuluvat infrastruktuuriltaan kehittyneeseen saaristoon. Euroopan saaret muodostavat monimuotoisen, laajan ja hajanaisen kokonaisuuden. Saarten kokonaispinta-ala on 454 753 neliökilometriä, ja niissä on 18 889 077 asukasta. Kuvitellaanpa, että kaikki nämä saaret olisivat yksi maa. Tämä kuvitteellinen maa olisi Euroopan viidenneksi suurin Espanjan ja Ruotsin välissä. Väkiluvultaan se sijoittuisi Puolan jälkeen mutta ennen Romaniaa.

Jokainen saari on ainutlaatuinen, mutta kaikki saaret eroavat huomattavasti mantereesta. Saarilla on viisi ominaisuutta:

- 1) Pienten saarten väestömäärä vaihtelee hyvin paljon. Pienellä saarella, jossa asuu 250 vakituista asukasta, on tyypillisesti 2 500 kesäasukasta ja 25 000 kävijää vuodessa. Saaren infrastruktuuri – muun muassa energia, jätevesi, yhteysalukset, langaton verkko, terveydenhuolto – palvelee paria sataa henkilöä päivässä tammikuussa mutta useita tuhansia ihmisiä päivässä heinäkuussa. Saaren ”omistavien” saarelaisten oletetaan suunnittelevan, rahoittavan ja toteuttavan kestäviä ratkaisuja kaikkiin näihin haasteisiin. Se on todella kinkkinen ongelma. Jos vastaavia lukuja sovelletaan Manhhattaniin (joka on myös saari mutta josta on useita yhteyksiä mantereeseen), jossa on 1,6 miljoonaa asukasta talvipäivänä, siellä olisi vähintään 16 miljoonaa asukasta kuumana päivänä kesällä sekä 160 miljoonaa kävijää vuodessa.
- 2) Pienet saaret ovat usein taloudellisesti haavoittuvia. Ne ovat yleensä riippuvaisia muutamasta talouden alasta, kuten matkailusta ja kalastuksesta. Jonkin niistä pieneneminen voi aiheuttaa suuren iskun yhteiskunnalle ja taloudelle. Tätä pahentaa myös asukkaiden ja matkailijoiden välinen väistämätön kilpailu samoista rajallisista luonnonvaroista, erityisesti saarten rannoista.
- 3) Koska saarelle kuljetaan vettä pitkin, matka kestää kauemmin kuin vastaava etäisyys maalla. Saarille on laskettava maantieteellisen etäisyyden sijasta niin sanottu koettu etäisyys. Autolla keskimääräinen ajonopeus on noin 70 km/h. Jos lauttamatka kestää tunnin ja on kymmenen merimailia (noin 19 kilometriä), pitkä, koettu etäisyys on todellista etäisyyttä pidempi. Odotusajat satamissa, karu sää ja jää pidentävät matkaa, jolloin saari tuntuu kaukaisemmalta. Se taas vaikuttaa asuttavuuteen.
- 4) Pienissä yhteisöissä on vähän sidosryhmiä. Toisaalta itsehallinto on helpompaa Liiketoimien kustannukset ovat pienempiä, koska toimijat yleensä tuntevat toisensa ja heillä on tietoa muiden toimijoiden luotettavuudesta. Sitä vastoin pienissä yhteisöissä on yleensä niukasti johtamistaitoja, sillä monet korkeasti koulutetut muuttavat mantereen kaupunkialueille, joilla on enemmän työmahdollisuuksia. Myös pieni väkiluku vaikuttaa anonyymiteettiin – hyvässä ja pahassa – sillä eturistiriitoja syntyy helposti.
- 5) Pienten saarten hallintorakenteen haittana on usein se, että niihin vaikuttavissa asioissa ei olla riippumattomia. Suurin osa saarista kuuluu suurempaan kuntaan, joka hallinnoi niitä. Kaikista Euroopan saarista vain kaksi on itsenäisiä valtioita, 32 on alueita, osavaltioita tai maakuntia ja 206 on kuntia. Loput 2 000 saarta ovat paikallisyhteisöjä, joissa on paikallinen valtiosta ja kunnasta riippumaton organisaatio, joka edustaa saarta poliittisten asioiden osalta asiaankuuluuissa viranomaisissa.

Mitä asuttavuus on?

Asuttavuus on saaren kestävä kehityksen arvioinnin konkreettinen ydin. Jokaisen kestävä yhteisön on oltava asuttava, jotta se selviytyy, kehittyy ja säilyttää toimintakykynsä. Kunhan logistiikka on tehokasta ja riittävää, saariyhteisöllä on kaikki asuttavuuden edellytykset: koulussa on lapsia, työpaikkoja on runsaasti ja talot kohtuuhintaisia, ja saarelaiset tuntevat olonsa turvalliseksi ja mukavaksi.

Ympäristöllä on luonnollisesti tärkeä rooli myös asuttavuuden kannalta. Juuri luonto asettaa saarille ulkorajat riippumatta saaren sijaintipaikasta: Irlanninmeren myrskyillä, Kreikan saariston kuumuudella tai Itämeren alhaisella suolapitoisuudella.

Kaikki saarelaiset ovat omien saartensa asiantuntijoita. He elävät arkeaan saarella ja tuntevat vuodenaikojen ja kausien vaihtelut. Kysymys kuuluu: Osaavatko he tehdä saarestaan asuttavamman?

Asuttavuuden käsite koostuu seitsemästä osa-alueesta. Nämä osa-alueet on jaettu 45 indikaattoriin. Tavoitteena on auttaa kartoittamaan saari ja keskittymään asuttavuuden tärkeimpiin osiin. Mitä vahvuuksia strategioissa ja markkinointiprosesseissa korostetaan? Mitkä asiat vaativat enemmän työtä saaren asuttavuuden parantamiseksi?

Tarkoituksena ei ole verrata saaria toisiinsa, mikä onkin mahdoton tehtävä, koska saaret ovat aivan erilaisia. Tarkoituksena on auttaa saaria kilpailemaan mantereiden kanssa ja osoittamaan, että saarella asuminen on hyvä vaihtoehto tai mahdollisesti parempi vaihtoehto.

Asuttavuusanalyysin avulla pystyt kuvaamaan ja analysoimaan oman saaresi asuttavuutta, sillä siinä sinä ja kaikki muut saaren asukkaat ovat parhaita asiantuntijoita. Prosessista on pyritty saamaan yksinkertainen mutta fiksu. Jotkin indikaattorit perustuvat tosiseikkoihin, kuten saaren pinta-alaan, väkilukuun ja päivähoidossa olevien lasten määrään. Muissa indikaattoreissa yhdistyvät alueelliset tosiseikat ja uskottavat oletukset, joita valtaosa saarelaisista on esittänyt esimerkiksi kyselyssä.

Asuttavuusanalyysikäsikirjan käyttö

Asuttavuusanalyysikäsikirja on tarkoitettu ensisijaisesti Euroopan yli 2 000 pienen saaren asukkaille. Tarkoituksena on ollut saada indikaattoreista niin yleisluontoisia, että niitä voidaan käyttää sekä kaukana Skotlannin rannikosta sijaitsevalla saarella että Itämeren tai Välimeren alueella sijaitsevalla saarella. Kukin indikaattori kuvataan ja määritellään järkeenkäyvästi. Käsikirjassa esitellään, miten indikaattorin tulos saavutetaan. Se voi olla joko todellinen luku, kuten saaren pinta-ala, tai neliportaisella asteikolla laskettu arvo. Jokaisesta indikaattorista annetaan yksityiskohtainen esimerkki joltakin Euroopan saarelta.

Seitsemän osa-aluetta ja 45 indikaattoria perustuvat pohjoisella Itämerellä sijaitsevan Ahvenanmaan Kökarin saaren asuttavuusanalyysiin. Alkuperäisiä indikaattoreita on tarkistettu ja terävöitetty siten, että niitä voidaan soveltaa paremmin minkä tahansa Euroopan saaren asuttavuuteen. Voidaan kuitenkin todeta, että analyysin ovat laatineet saarelaiset saarelaisia varten Euroopan saarten asuttavuuden parantamiseksi. Toisin sanoen työkalua ei ole tarkoitettu ensisijaisesti tutkijoille vaan saarelaisille. Suuri osa tiedosta ja tietämyksestä kerätään kansalaistieteen avulla eli saarelaiset itse ovat asiantuntijoita ja he arvioivat yhdessä saarensa asuttavuuden tilaa.

Saarista tiedetään myös, että ne voivat olla hyvin monimuotoisia. Joissakin tapauksissa saaren ja siten sen asuttavuuden määrittäminen on helppoa. Saari voi olla kunta, johon kuuluu yksi pääsaari ja kohtalainen määrä pienempiä asuttuja saaria. Näin on Kökarin tapauksessa. Toiset tapaukset ovat monimutkaisempia. Niitä ovat esimerkiksi saaret, joiden väestö on hyvin pieni, saaret, jotka ovat hajallaan saaristossa, ja saaret, joiden rasituksena on muun muassa väestökato, maahanmuutto, sota tai luonnonkatastrofi.

Menetelmä kehitettiin vastaamaan Euroopan pienten, asuttujen ja sillattomien saarten tarpeisiin. Siitä voi olla hyötyä muissa maisemissa ja muussa yhteydessä, mutta se ei ole ollut sinänsä tarkoituksena. Jos esimerkiksi halutaan tehdä asuttavuusanalyysi saarella, jonka väestö on hyvin pieni, on pohdittava, mitkä indikaattorit ovat merkityksellisiä analyysin kannalta. Jos saari on esimerkiksi liian pieni omalle koululle, mutta oppilaiden kuljetus naapurisaarelle tai mantereelle toimii, on joko arvioitava todellisuutta indikaattorin perusteella tai selitettävä, miksi tiettyä indikaattoria ei arvioida.

Jos kyse on saaresta, joka on yhdistetty mantereeseen yhdellä tai useammalla sillalla, tai jos analyysin tekijä ei itse edes asu saarella, asuttavuusanalyysikäsikirjaa on silti mahdollista käyttää. Silloin on kuitenkin oltava tietoinen siitä, että jotkin indikaattorit eivät välttämättä sovi täydellisesti todellisuuteen. Siinä tapauksessa on arvioitava, miksi jotkin indikaattorit eivät ole hyödyllisiä, ja perusteltava se.

Asuttavuuden seitsemän osa-aluetta ja 45 indikaattoria

Aiemmin kuvatut pienten saarten ominaispiirteet on yhdistetty asuttavuuden kehikseksi, joka koostuu seitsemästä osa-alueesta ja jota mitataan 45 indikaattorilla:

Asuttavuuden indikaattorit

PAIKAN IDENTITEETTI	EKOOSYSTEEMIT	MAKEA VESI	ENERGIA	PAIKALLISTALOUS	JULKISET PALVELUT	HYVINVOIVAT IHMISET
1 Ympärivuotinen väestö	9 Maa- ja vesialue	14 Sade ja lumi	19 Energiankulutus	24 Liiketoimintaekosysteemi	32 Paikallishallinto	39 Ikäjakama
2 Osa-aika-asukkaat	10 Meriekosysteemit	15 Vesivarat	20 Energiavarat	25 Työmahdollisuudet	33 Päivähoito	40 Hyvä terveys
3 Vierailijat	11 Maaekosysteemit	16 Veden laatu	21 Hiililähteet ja -nielut	26 Paikallinen liikevaihto	34 Koulu	41 Turvallisuus
4 Kokonaisväestö	12 Myrskyt	17 Vedenkäyttö	22 Paikallinen energian-tuotanto	27 Menovuoto	35 Vanhustenhoito	42 Kotoutuminen
5 Kausivaihtelu	13 Ilmastonmuutos	18 Jätevesi ja poistovesi	23 Uusiutuvan energian osuus	28 Matkailun vaikutus	36 Terveystieteiden hoito	43 Äänestysaktiivisuus
6 Etäisyys				29 Elinkustannukset	37 Kiinteä jäte	44 Saaren kulttuuri
7 Saavutettavuus				30 Asuminen	38 Verot ja tuet	45 Väestönkasvu
8 Koettu etäisyys				31 Brändi		

© Skärgårdsinstitutet
vid Åbo Akademi

Asuttavuusanalyysikäsikirjassa kuvataan kutakin indikaattoria samalla tavalla: a) sen perustelut, b) määritelmä, c) laskelman tekeminen ja d) esimerkki jostakin Euroopan saaresta. Osassa indikaattoreita käsitellään perustietoja, kuten pinta-alaa ja väkilukua. Toiset indikaattorit ovat numeerisia asteikolla 1–4, jossa 1 (punainen väri) tarkoittaa kriittistä tilaa, 2 (keltainen väri) on huono mutta ei edellytä välittömiä toimia, 3 (vaaleanvihreä väri) on hyvä ja 4 (tummanvihreä väri) on erinomainen.

Jotkin indikaattorit on helppo ymmärtää ja laskea, kun taas toiset ovat monimutkaisempia ja saattavat vaatia tutkimus- tai kyselytietoja. Joihinkin tarvitaan asiantuntevien saarelaisten ryhmän yhteistä arviota. Tämä perustuu näkemykseen, jonka mukaan asioista on viisasta kysyä asianosaisilta.

Asuttavuusanalyysi vaihe vaiheelta

Oman saaren asuttavuusanalyysi kannattaa aloittaa seuraavasti:

Tutustu työkaluun: asuttavuusanalyysin suunnitteluun, tarkoitukseen ja prosessiin. Sopiiko se omaan saareesi?

Etsi kumppaneita. Asuttavuusanalyysia ei voi tehdä yksin. Prosessin johdossa on oltava vähintään kahden ja mieluiten 4–6 henkilön käytännönläheisten harrastajien ydinryhmä. Ydinryhmä organisoii työn, laatii realistisen aikataulun ja pitää siitä kiinni sekä seuraa tuloksia.

Kutsu muut saaristolaiset mukaan. Asuttavuusanalyysin on oltava avoin, läpinäkyvä ja osallistava. Koska se perustuu kansalaistieteeseen, mahdollisimman monen saarelaisen pitäisi osallistua siihen. Kaikilla on arvokasta tietoa, jota tarvitaan, kun eri indikaattorien tietoja kerätään ja arvioidaan: lapsilla, uusilla tulokkailla, yrityksillä, työmatkalaisilla, paikallispoliitikoilla ja paikallisilla järjestöillä. Joissakin tapauksissa tarvitaan syvällisempiä haastatteluja ja toisissa tapauksissa tietoja saadaan parhaiten kyselyllä.

Laadi talousarvio ja hanki rahoitusta. Menetelmästä ei tarvitse maksaa, koska se on laadittu EU:n rahoituksella, mutta hankeryhmää varten voidaan tarvita jonkin verran varoja erityisesti, jos hankkeeseen halutaan päällikkö pitämään kaikkia lankoja käsissään. Työpajoissa ja tilaisuuksissa on maksettava tiloista ja ehkä tarjoiltava jotain. Pieni toimisto, tietokone ja puhelin voivat olla tarpeen. Viestintä maksaa riippumatta siitä, tehdäänkö sitä kasvotusten vai digitaalisesti. Joitakin indikaattoreita varten voidaan tarvita ulkoisia tai sisäisiä asiantuntijoita, joille on maksettava palkkio. Talousarvion laatimiseen ja rahoitukseen saa apua ja neuvontaa Åbo Akademien asuttavuustiimiltä ja muilta saarilta, jotka ovat onnistuneet tehtävän ratkaisemisessa.

Aseta tavoitteet. Mikä on saaren asuttavuusanalyysin tarkoitus? Mihin sitä aiotaan käyttää? Suhtaudu asiaan realistisesti äläkä ota käsiteltäväksi liikaa asioita. Kuvaa kynnyskysymykset ja järjestä avoin tapaaminen, jossa sovitaan prosessista. On tärkeää saada kaikki mukaan ja pitää ydinryhmä matkassa koko analyysin ajan. Pyri myös laatimaan alustava aikataulu – kuinka kauan tämä ensimmäinen asuttavuusanalyysi kestää? Kannattaa antaa sille riittävästi aikaa. Usein puhutaan vuoden kestävästä prosessista.

Lajittele indikaattorit. Aloita asuttavuusanalyysi käymällä läpi kaikki indikaattorit ja laatimalla alustava arvio, jos ne ovat merkityksellisiä saaren kannalta. Joissakin tapauksissa joitakin indikaattoreita ei kannata analysoida ja arvioida. Jos niitä on muutama, noin viisi tai vähemmän, niillä ei ole järin suurta vaikutusta tulokseen. On tärkeää, että kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että nämä indikaattorit jätetään pois. Tämä koskee ainakin ydinryhmää, mutta parhaassa tapauksessa kaikkia saarelaisia, jotka kutsutaan yhteiseen tapaamiseen. Analyysin tuloksessa perusteellaan lyhyesti, miksi se tehdään. Jos suurin osa indikaattoreista ei ole merkityksellisiä tai hyödyllisiä saaren kannalta, kannattaa pohtia, onko saarellasi ylipäänsä mahdollista tehdä asuttavuusanalyysia.

Perehdytä muut saarelaiset asuttavuuteen: siihen mitä se on, mitä toimia toteutetaan, kuinka kauan se kestää, miten kukin voi sitoutua, mitä heiltä kysytään ja mikä on lopputulos? Tämä on ratkaisevan tärkeää, jotta kaikki luottaisivat prosessiin ja tuntuivat olevansa osa sitä. Asuttavuutta käsittelevällä verkkosivustolla on videoita ja esimerkkejä, ja Åbo Akademista voi saada tukea.

Aloita analyysi, jaa vastuuta, tiedota ja seuraa tilannetta. Tämä on mittavin vaihe, joka vie eniten aikaa. Päättät itse, missä järjestyksessä osa-alueita ja indikaattoreita koskeva työ tehdään.

Asuttavuusanalyysikäsikirjassa on yritetty jäsentää prosessia luonnollisella tavalla, ja siinä aloitetaan

saaren perusasioista ja ympäristöolosuhteista. Käytännössä ne eivät ole järjestyksessä toisiinsa nähden. Kannattaa kuitenkin aloittaa osa-alueesta 1 – paikan identiteetti. Ensimmäisillä indikaattoreilla määritellään saari, ja niitä varten on helppo saada tietoja. Siitä tulee tunne, että asiat sujuvat, ja eteneminen on nopeaa. Voi olla myös kannattavaa tutkia indikaattoreita tutkitaan perusteellisesti ja laatia etenemissuunnitelma. Kuka tekee mitä? Työn jakaminen useille pienemmille ryhmille voi olla viisasta. Jos tehdään haastatteluja ja kyselyjä, voidaanko useiden indikaattorien tietoja yhdistää samaan kyselyyn? Mahdollisia uusia saarelaisia koskevista asioista kannattaa kysyä suoraan heiltä itseltään. Parhaat kokonaistulokset saadaan valitsemalla mahdollisimman erilaisia vastaajia. Prosessi on pidettävä avoimena. Ydinryhmä on vastuussa saarelaiten kuuntelemisesta, siitä, että kaikki pidetään mukana ja heille tiedotetaan, ja tietenkin prosessin seuraamisesta ja aikataulun noudattamisesta. Tiedottamisessa ovat hyviä keinoja kaikille kiinnostuneille avoimet tapaamiset tai tietysti sosiaalisen median alustat (tai parhaassa tapauksessa molemmat). Ydinryhmän olisi myös tarkistettava, että kaikkia indikaattoreita koskevat tiedot on kuvattu asianmukaisesti ja että kaikki tietolähteet on dokumentoitu. Tämä lisää prosessin arvoa ja auttaa toistamaan sen myöhemmin.

Arvioi ja dokumentoi tulokset. Kun kaikki seitsemän osa-aluetta ja 45 indikaattoria on arvioitu, saaren asuttavuudesta on saatu kattava kuva. Luokkiin 1–4 sijoitetut indikaattorien tulokset antavat selkeän ja vivahteikkaan kuvan asuttavuuden tilanteesta. Saariyhteisön vahvojen puolten pitäisi nyt olla näkyvissä: mitkä asuttavuuden osat ovat vihreällä? Punaiset, heikot kohdat ovat myös varmasti näkyvissä. Olivatko ne – sekä vahvuudet että heikkoudet – odotettavissa ja tiedossa etukäteen vai havaittiinko yllätyksiä? Tee loppuraportti, jossa on yhteenvedo.

Juhlista tehtyä työtä. Onneksi olkoon, olette tehneet hyvää työtä yhdessä! Ponnisteluja on muistettava juhlia ennen uusiin hankkeisiin kiirehtimistä.

Palaa vaiheeseen 4. Nyt on aika ryhtyä toimiin, jotka perustuvat yhteiseen, avoimeen ja rehelliseen prosessiin, jossa on selvitetty saarenne vahvuuksia ja heikkouksia asuttavana saariyhteisönä. Onnea matkaan ja nauttikaa siitä!

Miten kaikki alkoi?

Asuttavuusanalyysi on tähän mennessä tehty vain yhdessä saariyhteisössä: Kökarissa, joka on yksi Ahvenanmaan 16 kunnasta, pohjoisella Itämerellä.

Kökarin kunta oli vuosina 2018–2020 mukana Interreg Central Baltic -hankkeessa Coast4Us. Tavoitteena oli arvioida saariyhteisön kestävyyttä. Valtaosa saarelaisista oli hankkeessa mukana: työhön osallistui aktiivisesti 130 saaren 232 asukkaasta. Lisäksi työhön osallistui yliopistojen asiantuntijoita ja konsultteja. Hanke jäi kuitenkin puolittiehen.

Kestävyyden mittaussjärjestelmistä näytti puuttuvan välineitä ja työkaluja, joista olisi hyötyä pienillä saarilla. Pienen saaren ominaispiirteitä ei voitu käsitellä asianmukaisesti. Näitä piirteitä ovat esimerkiksi kausiluonteisesti epätasaisesti jakautuva väestö, koettu etäisyys, paikallinen tuotanto ja muualle muuttaneiden merkitys. Tietoja ei ollut riittävästi tai niitä ei voitu käyttää, koska yksittäiset ihmiset pystyttiin tunnistamaan liian helposti.

Sen sijaan syntyi asuttavuuden käsite. Kökarin saarelaiten mukaan saariyhteiskunnan on oltava asuttava, jotta se on kestävä. Asuttavuus tarkoittaa, että yhteisö on hyvä valinta elämiseen sekä saarella syntyneille että uusille asukkailla ja perheille. Se edellyttää väestöä, jossa on sukupuoleltaan, alkuperältään ja mielipiteiltään erilaisia kaikenikäisiä ihmisiä. Asuttava ja elinkelpoinen saari on pitkän aikavälin kestävyuden tärkein osatekijä.

Kökarin yhteisö kehitti monissa kokouksissa, luennoilla, työpajoissa, toimikunnissa ja johtokunnan istuinnoissa 40 asuttavuuden indikaattoria. Vaikka saarelaiset olivat mukana työssä, tulos oli osin odottamaton. Tulosten perusteella tehtiin lisäsuunnitelmia Kökarin asuttavuuden parantamisesta, ja siihen saatiin kunnanhallituksen ja kunnanvaltuuston siunaus.

Kökarin asuttavuuden käsitettä kannatti myös levittää ja kehittää edelleen. Christian Pleijel on Kökarin asuttavuusanalyysin keksijä ja yksi sen aktiiveista. Hän otti syksyllä 2020 yhteyttä Åbo Akademin Saaristoinstituuttiin ja ehdotti asuttavuusanalyysiin perustuvaa yhteistyötä. Ensimmäinen hanke oli käsitettä esittelevä kansainvälinen etäkurssi. Keväällä 2021 järjestettiin kurssi, jossa oli yli 30 osallistujaa 12:lta Euroopan saarelta ja jolla luennoi useita saarten asiantuntijoita – tutkijoita, poliitikkoja ja pormestareita. Sekä opiskelijoiden että asiantuntijoiden sitoutumisen ansiosta käsitettä uudistettiin ja kehitettiin edelleen. Syksyllä 2021 aloitettiin asuttavuusanalyysikäsikirjan laatiminen. Saaristoinstituutti sai myös rahoitusta hankkeeseen, jossa asuttavuuden käsite yhdistetään valtakunnallisen ruohonjuuritason verkoston kehittämiseen Suomen saarilla ja rannikkoalueilla. Christian Pleijelistä, Pia Prostista ja Cecilia Lundbergistä koostuva tiimi on nyt kehittänyt käsitettä edelleen nykyiseen muotoonsa. Apuna on ollut useita saarelaisia ja saarten asiantuntijoita ympäri Eurooppaa.